

Một số đặc điểm về mưa lớn diện rộng ở Việt Nam năm 1990

KS. NGUYỄN NGỌC THỰC

Cục Dự báo KTTV

Trên lãnh thổ Việt Nam năm 1990 đã xảy ra 20 đợt mưa lớn (bảng 1)

Bảng 1 - Các đợt mưa lớn diện rộng ở Việt Nam năm 1990

Số TT	Ngày tháng	Vùng mưa lớn	Tổng lượng mưa (mm)	Hình thế synop
1	2	3	4	5
1	16 - 17 - V	Bắc Bộ	50-100 (riêng vùng đồng bằng 25-50)	Không khí lạnh có front lạnh nền dài áp thấp qua Bắc Bộ, đồng thời hội tụ gió trên cao.
2	30-V-1-VI	Bắc Bộ và Thanh Hóa	50-100	Không khí lạnh có front lạnh nền dài áp thấp qua Bắc Bộ
3	15 - VI	Tây Nguyên	50-100 (riêng Đắc Lắc từ 11-17-VI một số nơi tới 300-400)	Gió mùa tây nam mạnh ở rìa phía nam dài hội tụ nhiệt đới
4	26-29-VI	Bắc Bộ	50-100 (riêng phía tây 100-150)	Rãnh gió tây trên cao và sau đó là xoáy thuận lạnh trên cao có áp thấp đóng kín tầng thấp ở Bắc Bộ

1	2	3	4	5
5	21-24-VII	Bắc Bộ và Thanh Hóa, Nghệ Tĩnh Quảng Bình đến Quảng Nam - Đà Nẵng	100-200 (trừ Lai Châu) 200-300 50-100	Áp thấp nhiệt đới vào Bắc Nghệ Tĩnh, sau đó gió SE mạnh ở rìa tây nam lưỡi áp cao cận nhiệt đới
6	26-29-VII	Bắc Bộ	50-100	Dải hội tụ nhiệt đới đi qua áp thấp đóng kín ở Bắc Bộ
7	16-VIII	Tây Nguyên và Nam Bộ	50-100	Dải hội tụ nhiệt đới đi qua ATND ở $14,5^{\circ}\text{N}$ - $114,5^{\circ}\text{E}$ và sóng cao áp ở Thái Lan
8	29-30-VIII	Bắc Bộ Thanh Hóa đến Quảng Nam-Đà Nẵng	50-100 100-300	Bão số 5 (BECKY) đổ bộ vào Quảng Bình - Nghệ Tĩnh tối 29-VIII
9	18-21-IX	Bắc Bộ (trừ khu Tây Bắc) và Quảng Nam-Đà Nẵng Khu 4 cũ	50-200 100-400	Bão số 6 (ED) tối và đêm 18-IX vào sát bờ biển Quảng Nam - Đà Nẵng - Quảng Trị, sau đó chuyển hướng ra biển suy yếu thành ATND, sáng sớm 20-IX đổ bộ vào Thanh Hoa
10	20-23-IX	Khu Tây bắc, một số tỉnh ở vùng núi phía Bắc Bắc Bộ	50-200	Hội tụ kinh hướng
11	28-29-IX	Nam Bộ	50-150	Dải hội tụ nhiệt đới đi qua Nam Bộ ở khoảng $10 - 11^{\circ}\text{N}$

1	2	3	4	5
12	2-3-X	Từ Thừa Thiên đến Khánh Hòa, bắc Tây Nguyên và Đồng Nai	100-150	Bão số 7 (IRA) đổ bộ vào Quy Nhơn 3-X
13	4-7-X	Đồng bằng Bắc Bộ và khu 4 cũ	200-350 (thị xã Thái Bình 454)	Dải hội tụ nhiệt đới ở 13-15°N trong có không khí lạnh xâm nhập các tỉnh phía Bắc
14	13-16-X	Thừa Thiên đến Bình Định Quảng Trị, Phú Yên, Khánh Hòa và Bắc Tây Nguyên	300-350 (một số nơi > 500, Thừa Thiên - Huế có nơi > 700) 100-200	ATND đổ bộ vào bắc Tuy Hòa(14-X) trong khi không khí lạnh xâm nhập các tỉnh phía bắc
15	17-19-X	Nghệ Tĩnh đến Khánh Hòa và Tây Nguyên	100-300 (Giá Vực 456)	Bão số 8 (LOLA) đổ bộ vào Quy Nhơn (18-X)
16	20-21-X	Phía Đông Bắc Bộ và bắc khu 4	50-100	Gió SE ở rìa tây nam lưỡi cao cận nhiệt đới (sau bão)
17	25-28-X	Quảng Bình đến Quảng Ngãi	200-300, một số nơi 400-500	Hội tụ bởi tín phong với gió NE của rìa tây nam lưỡi cao áp lạnh lục địa tăng cường.
18	9-10-XI	Nam Bộ	50 - 100	Rìa phía nam dải hội tụ nhiệt đới đi qua ATND tồn tại trên biển Đông

1	2	3	4	5
19	12-13-XI	Quảng Trị đến Khánh Hòa	100-300, riêng từ Thừa Thiên - Huế đến Phú Yên 300-500, đặc biệt một số nơi thuộc Quảng Nam-Đà Nẵng mưa trên 500 (Trà Mi 561, Khâm Đức 675, Xuân Bình 740...)	Bão số 9 (NELL) đổ bộ vào Khánh Hòa (12-XI)
20	15-16-XI	Quảng Trị đến Khánh Hòa	50-100	Bão số (NIKE) vào vùng biển Quảng Nam-Đà Nẵng (15-XI) sau chuyển hướng lên bắc Vịnh Bắc Bộ thành ATND rồi đây thành vùng áp thấp tới ven bờ biển Hải Phòng Quảng Ninh.

Đợt mưa lớn đầu tiên xảy ra ở Bắc Bộ ngày 16-17-V còn đợt cuối cùng kết thúc vào ngày 16-XI ở các tỉnh ven biển từ Quảng Trị đến Khánh Hòa. (Bảng 2, bảng 3)

Bảng 2 - Phân bố các đợt mưa lớn theo tháng

Tháng	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Tổng số
Số đợt	2	2	2	2	3	6	3	20

Bảng 3 - Phân bố các đợt mưa lớn theo khu vực

Khu vực	Tháng	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Tổng số
Phía Tây Bắc Bộ		2	1	2	1	1			7
Phía Đông Bắc Bộ và Thanh Hóa		2	1	2	1	2	2		10
Nghệ Tĩnh đến Thừa Thiên - Huế				1	1	1	6	2	11
Quảng Nam-Dà Nẵng đến Thuận Hải				1	1	1	5	2	10
Tây Nguyên			1		1		3		5
Nam Bộ					1	1	1	1	4

Cũng như hàng năm, tháng X thường xảy ra nhiều đợt mưa lớn nhất, các đợt mưa chủ yếu tập trung ở các tỉnh ven biển từ Nghệ Tĩnh đến Thuận Hải. Số các đợt mưa lớn khác được phân bố hầu như đều đặn 2-3 đợt trong mỗi tháng và rải đều ở từng khu vực, nhò vây có thể nói mưa lớn năm 1990 đóng vai trò tích cực không cho hạn hán xuất hiện được một nơi nào, một thời kỳ nào kéo dài trên lãnh thổ nước ta.

Về hình thế synop gây mưa lớn năm 1990, có bản không có trường hợp dị thường nào, các đợt mưa lớn xảy ra do tác động của không khí lạnh nén rãnh áp thấp, của dải hội tụ nhiệt đới, của quá trình hình thành sự hội tụ gió, của rãnh gió tây trên cao hoặc xoáy thuận lạnh trên cao đồng thời tồn tại áp thấp đóng kín tầng thấp v.v. và đặc biệt của xoáy thuận nhiệt đới.

Năm 1990 có 6 cơn bão và 2 ATND ảnh hưởng đến nước ta, điều đó không có gì khác thường, tuy vậy cũng có một số đặc điểm sau đây:

- Đặc điểm thứ nhất: không có một cơn bão hoặc ATND nào đổ bộ vào bờ biển Bắc Bộ; mặt khác sau khi vào đất liền ở phía nam vĩ tuyến 20°N , xoáy thuận (do bão và ATND đẩy lên) thiếu sự tham gia tác động mạnh mẽ của các hệ thống khác, không tạo thành sự hội tụ mạnh sau bão, nên hầu như không có đợt mưa nào có tổng lượng mưa lớn hơn 200-300 mm diện rộng trên vài ba tỉnh. Nguyên nhân gây mưa lớn và lũ ống bất ngờ ở một số nơi thuộc tỉnh Lai Châu ngày 27-VI là do rãnh gió tây và xoáy thuận lạnh trên cao. Đợt mưa từ 4-7-X gây ngập ở một số địa phương của tỉnh Thái Bình lại do tác động không khí lạnh tối rìa phía bắc dải hội tụ nhiệt đới. Như vậy mưa do bão, ATND năm 1990 không những không gây thiệt hại ở Bắc Bộ, trái lại còn cung cấp đầy đủ nguồn nước cho sản xuất nông nghiệp.

- Đặc điểm thứ hai: tất cả 6 cơn bão và 2 ATND đều đổ bộ vào bờ các tỉnh ven biển Trung Bộ, trong đó phần lớn tập trung ở các tỉnh từ Quảng Nam - Đà Nẵng đến Thuận Hải, riêng cơn bão số 5 tuy là một cơn bão mạnh, đổ bộ vào phía bắc tỉnh Quảng Bình, trước và sau khi vào bờ bão di chuyển nhanh tới trên 25km/h, và cũng tương tự như đã nhận xét ở đặc điểm thứ nhất, do không có quá trình tham gia tích cực của gió đông nam sau bão, của không khí lạnh phía bắc, và đặc biệt bão, ATND không đổ bộ dồn dập, các đợt mưa lớn không nối tiếp xảy ra, nên tổng lượng đợt mưa ở 2 tỉnh này không vượt quá 300mm diện rộng, điều ít thấy trong mùa mưa bão nhiều năm tại khu vực này.

Năm 1990 vùng có tổng lượng mưa lớn nhất do bão -ATND xảy ra ở các tỉnh từ Thừa Thiên - Huế đến Bình Định, đặc biệt đợt mưa do ATND đổ bộ vào Bắc Tuy Hòa (14-X) có kết hợp tác động của không khí lạnh, ở tỉnh Thừa Thiên - Huế một số nơi mưa tới trên 700mm, nhưng so với một số đợt mưa của nhiều năm trước, thì đây không phải là một đợt mưa quá lớn.

- Đặc điểm thứ 3: do bão, ATND đổ bộ nhiều ở các tỉnh phía nam, ngoài ra, sự hoạt động của gió mùa tây nam mạnh lên khi bão ở ngoài khơi ở rìa phía nam dải hội tụ nhiệt đới, nên ở Tây Nguyên và Nam Bộ mưa lớn đã gây một số thiệt hại đáng kể về người và của cải, tuy vậy mưa lũ cũng chỉ mang tính chất địa phương, ví dụ mưa lũ ở tỉnh Đồng Nai (2-3-X) hoặc ở Đắc Lắc 11-17-VI.

Tóm lại, so với nhiều năm, mưa lớn năm 1990 xét về tổng quát, không có gì nổi bật. Bão hoặc ATND không gây những đợt mưa rất lớn ở Bắc Bộ và phía bắc khu 4 cũ, không gây thiệt hại đáng kể; trái lại do các đợt mưa phân bố đều, không dồn dập, nhò vây ở miền Bắc Việt Nam không có lũ lụt lại đáp ứng đủ nguồn nước cho sản xuất nông nghiệp cây trồng.